

VADLĪNIJAS ZOOLOĢISKO DĀRZU DARBĪBAI UN DZĪVNIEKU LABTURĪBAS NODROŠINĀŠANAI

Saturs

I Labturības izvērtēšanas pamatprincipi	1
II Ūdens un barības pieejamība.....	2
III Piemērotas vides pieejamība.....	3
IV Draudu dzīvnieku veselībai un dzīvībai novēršana	4
V Veterinārmedicīniskā aprūpe	5
VI Dzīvu dzīvnieku pārvietošana, īpašnieku maiņa un eitanāzija	7
V Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, izpēte un vides izglītība zooloģiskajā dārzā.....	8
VI Sabiedrības drošības nodrošināšana	9
VII Ekspozīcijas, kurās iespējams tiešs dzīvnieku un cilvēku kontakts	10
VIII Informācijas dokumentēšana.....	11
IX Personāla pieredze un izglītība	12
X Cits	13
XI Izmantotie informācijas avoti:	13
1. pielikums. Dzīvniekiem atbilstošo apstākļu nodrošināšana.....	14
Rāpuļi un abinieki	14
Indīgās sugas.....	15
Roņveidīgie un jūras putni	16
Ūdensputni	17
Plēsīgie putni (Falconiformes un Strigiformes).....	18
2. pielikums. Dzīvnieku iedalījums bīstamības klasēs.....	19
Zīdītāji.....	20
Putni	25
Rāpuļi.....	27
Abinieki.....	30
Zivis	30
Bezmugurkaulnieki	30

I Labturības izvērtēšanas pamatprincipi

1. Lai nodrošinātu dzīvnieku labturību zooloģiskajā dārzā, jāievēro 5 galvenie principi:
 - 1.1. ūdens un barības pieejamība (sīkāk skatīt [II sadaļu](#));
 - 1.2. piemērotas vides pieejamība (sīkāk skatīt [III sadaļu](#) un [1.pielikumu](#));
 - 1.3. draudu dzīvnieku veselībai un dzīvībai novēršana un veterinārās aprūpes pieejamība (sīkāk skatīt [IV sadaļu](#) un [V sadaļu](#));
 - 1.4. iespēja paust tipisku sugas uzvedību;
 - 1.5. aizsardzība no paaugstināta stresa un bailēm.

II Ūdens un barības pieejamība

1. Dzīvniekiem pieejamajai barībai jābūt augstvērtīgai un daudzveidīgai, pietiekošā daudzumā un kvalitātē, atbilstoši katras sugas vajadzībām, kā arī jāņem vērā katra indivīda lielums, vecums, psiholoģiskais, reproduktīvais un veselības stāvoklis. Barības traukiem jābūt tīriem. Neapēstais ēdiens savlaicīgi jāizņem, lai novērstu parazītu un kaitēkļu savairošanos. Zooloģiskajā dārzā jābūt izstrādātām barības normām katras sugas dzīvniekiem, ņemot vērā katras sugas bioloģiskās vajadzības un veterinārārsta ieteikumus. Gaļēdājiem vēlamas „atslodzes” vai „bada dienas”.
2. Dzīvniekiem nepārtraukti jānodrošina tīrs un svaigs dzeramais ūdens. Ūdens traukiem jābūt tīriem.
3. Jāievēro higiēna:
 - a. barība jāuzglabā vietā, kur tā nevar sapelēt, kļūt mitra, zaudēt kvalitāti vai kur tai var piekļūt kukaiņi, putni, grauzēji vai citi kaitēkļi;
 - b. barība, kas ātri bojājas, jātur ledusskapī vai saldētavā, ja nav iespējams nodrošināt svaigas barības pievedumus nelielos daudzumos katru dienu;
 - c. barība un ūdens pirms pasniegšanas dzīvniekiem jā sagatavo speciāli piemērotā telpā vai laukumā, kas netiek izmantots citiem mērķiem;
 - d. personālam jāievēro personīgā higiēna, kā arī barība jā sagatavo tā, lai novērstu jebkādu infekcijas pārnesšanas risku no aprīkojuma, traukiem vai virsmām;
 - e. barības tvertnes un trauki jāizmanto tikai tiem paredzētajiem nolūkiem.
4. Barojot dzīvniekus, jāņem vērā katras sugas indivīdu uzvedības īpatnības, it sevišķi sociālā uzvedība. Barības un ūdens traukiem jābūt izvietotiem tā, lai tie būtu pieejami jebkuram nožogojumā turētajam dzīvniekam.
5. Barošanas metodēm jābūt drošām gan dzīvniekam, gan cilvēkam.
6. Lai gan likumdošana pieļauj zooloģiskajos dārzos barot dzīvniekus ar dzīvjiem siltasiņu dzīvniekiem, šāda barošana pieļaujama, izvērtējot dažādus aspektus, piem., vai „upuris” nevar savainot plēsēju, izkļūt no nožogojuma, vai šāda barošana notiek laikā, kad zooloģiskajā dārzā ir pēc iespējas mazāk apmeklētāju u.c.
7. Automātiskās barotavas un dzirdinātavas vēlamas pārbaudīt divas reizes dienā, lai pārlicinātos, ka to mehānismi darbojas.
8. Nedrīkst pieļaut nekontrolētu dzīvnieku barošanu, ko veic apmeklētāji. Ja tiek piedāvāts apmeklētājiem barot zooloģiskā dārza dzīvniekus, tad tikai ar barību noteiktos daudzumos, ko nodrošina pats zooloģiskā dārza īpašnieks. Barības daudzums, ko apmeklētāji izbarojuši dzīvniekiem, jāņem vērā, veicot ikdienas barošanu, lai izvairītos no pārbarošanas.

III Piemērotas vides pieejamība

1. Dzīvnieka turētājam jānodrošina katra dzīvnieka vajadzībām atbilstoša vides temperatūra, ventilācija, apgaismojums, klusums un citi nepieciešamie apkārtējās vides faktori. Sevišķa uzmanība jāpievērš šādos gadījumos:
 - a. grūsnu dzīvnieku vai jaunu māšu un tikko piedzimušu mazuļu aprūpe;
 - b. nesen iegādātu dzīvnieku aklimatizācija vai piemērošanās jaunajiem apstākļiem.
2. Iekštelpām jāpasargā dzīvnieki no ekstrēmiem vides apstākļiem – pārāk spožas gaismas, karstuma, caurvēja, aukstuma, u.c., kā arī jānodrošina nepieciešamais mitruma līmenis. Ūdensdzīvniekiem jānodrošina nepieciešamais ūdens sāļums, temperatūra, pH u.c.
3. Dzīvniekiem āra ekspozīcijās jānodrošina nojumes, kā arī paslēptuves, kur patverties no nelabvēlīgiem laika apstākļiem vai paslēpties no apmeklētājiem. Nožogojumam jābūt tik lielam un tā iekārtotam, lai dzīvnieks varētu paust savas dabiskās vajadzības – piemēram, skriet, lidot, rakt, aizsargāties u.c.
4. Visam aprīkojumam, tai skaitā elektriskajiem ganiem, jābūt ierīkotiem tā, lai tie būtu droši ekspluatācijā un dzīvnieki nevarētu pārtraukt to darbību.
5. Ja vides kvalitāte tiek uzturēta no ārēja avota (piem., elektrība), jābūt nodrošinājumam traucējuma gadījumā (piem., strāvas ģenerators elektriskajiem ganiem, sildelementiem u.c.).
6. Nožogojumiem un barjerām jābūt tādiem, lai tie novērstu iespējas dzīvniekam savainoties. Jebkāds defekts vai bojājums nožogojumā, barjerā vai dzīvniekam pieejamajās telpās, kas var radīt iespējamu savainojumu, nekavējoties ir jānovērš/jāsaremontē, ja nepieciešams, dzīvnieku pārvietojot uz citu nožogojumu.
7. Kā papildus nožogojumu, lai novērstu dzīvniekiem iespējas izklūt savvaļā, var izmantot grāvjus (sausus vai pildītus ar ūdeni), taču tiem jābūt drošiem.
8. Pirms nožogojuma būvniecības neatkarīgi no tā, vai nožogojums būvēts no dabiskiem vai sintētiskiem materiāliem, jāpārlicinās, ka izmantotie materiāli nav toksiski vai citādi bīstami dzīvniekiem.
9. Jāpievērš uzmanība regulārai nožogojumu uzraudzībai un tīrīšanai, lai novērstu infekciju risku. Jāņem vērā veterinārārsta viedoklis, plānojot regulāru nožogojumu „ģenerāltīrīšanu”, kā arī papildus uzmanība jāpievērš gadījumos, ja kāds dzīvnieks saslimis ar infekcijas slimību.
10. Nožogojumos jānodrošina drenāža/kanalizācija, lai būtu iespējams aizvadīt lieko ūdeni.
11. Ja iespējams un nepieciešams (attiecībā uz retām un apdraudētām sugām), jāveicina dzīvnieku vairošanās nebrīvē, tomēr katram zooloģiskajam dārzam jābūt savam plānam par to, kuru sugu vairošanās ir veicināma, bet kuru sugu vairošanās jānovērš. Šie plāni regulāri jāpārskata, kā arī pavairošanai jānotiek kontrolētos apstākļos, lai novērstu pārapsūtošību, nevēlamu grūtniecību u.c. problēmas.

12. Zooloģiskajam dārzam jāseko līdzī jaunākajai informācijai par turēto sugu bioloģiju un labturību, it sevišķi, ja plānots turēt sugu, kas līdz šim nav bijusi kolekcijā.
13. Nožogojumi jāveido tā, lai apstākļi tajos būtu pietuvināti dabiskajai videi un dzīvnieks varētu izpaust savas bioloģiskās un tipiskas uzvedības pazīmes. Nožogojumā atkarībā no sugas vajadzībām jānodrošina materiāls un vieta gulvietai, „darba rīki” (t.i. – aprīkojums, kas dzīvnieku nodarbina un neļauj ieslīgt rutīnā), alas vai iespējas rakties, ligzdošanas kastes, ūdens baseini, substrāts un veģetācija u.c., kas veicina dzīvnieka dabisko uzvedības pazīmju paušanu. Veidojot ekspozīcijas, jāņem vērā dzīvnieka izmēri pieaugot (sevišķi attiecībā uz rūpuļiem). Sugām, kurām raksturīga sociāla uzvedība, jāveido indivīdu grupas/bari. Šādu sugu atsevišķu dzīvnieku izolēšana pieļaujama, lai nodrošinātu pārējo grupas dzīvnieku aizsardzību, veselību un labturību, ja tas nekaitē attiecīgajam indivīdam.
14. Nav pieļaujama dažādu radniecīgu sugu krustošanās/hibridizācija. Ja tomēr kolekcijā ir savvaļas sugu hibrīdi, jāveic to sterilizācija, lai nepieļautu to nekontrolētu vairošanos.
15. Par atsevišķu dzīvnieku grupu specifiskām prasībām sīkāk skatīt [1.pielikumu](#).

[↑ Saturs](#)

IV Draudu dzīvnieku veselībai un dzīvībai novēršana

1. Dzīvnieku kopējiem jāveic dzīvnieku vispārējā stāvokļa un uzvedības pārbaude vismaz divas reizes dienā. Jebkādu šaubu gadījumā jāpārlicinās, vai dzīvnieks nav pakļauts pārāk liels stresam, nav slims vai ievainots. Nepieciešamības gadījumā jāpievērš papildus uzmanība vai jāveic ārstēšana.
2. Dzīvnieku kopējiem, kas tieši atbildīgi par dzīvnieku aprūpi, jāveic pieraksti par katru dzīvnieku, norādot izmaiņas barošanas režīmā vai barības sastāvā/daudzumā, veiktās ārstnieciskās vai profilaktiskās veterinārās manipulācijas, kā arī fiksējot citu netipisku dzīvnieka uzvedību. Šādi pieraksti atvieglo veterinārārsta darbu un palīdz ātrāk novērst iespējamus draudus dzīvnieka veselībai vai dzīvībai.
3. Nožogojumiem jābūt atbilstošā lielumā un atbilstoši iekārtotiem, kā arī tie jāapsaimnieko tā, lai:
 - a) ierobežotu agresīvu, izteikti dominējošu dzīvnieku klātbūtni ganāmpulkos (piem., jānovērš situācijas, kad tēviņi viens otru var savainot cīņas laikā, vai tēviņi var apdraudēt mātītes ar jaundzimušajiem u.c.);
 - b) novērstu pastāvīgus un nenovēršamus konfliktus starp bara/ganāmpulka locekļiem vai dažāda vecuma dzīvniekiem, vai starp dažādām sugām, ja izveidota ekspozīcija no dažādām sugām;
 - c) novērstu pārapdzīvotību nožogojumā;
 - d) novērstu nekontrolētu parazītu/patogēnu savairošanos;
 - e) varētu nožogojumus iztīrīt, kā arī aizvadīt notekūdeņus.
4. Nožogojumos un to tuvumā augošie koki regulāri jāpārbauda, jo lūstoši koki vai to zari var traumēt dzīvniekus vai bojāt nožogojumu. Koki un vītenaugi attiecīgi jāapzāģē vai

jāapgriež tā, lai dzīvnieki nevarētu izklūt ārpus nožogojuma, izmantojot augu sniegtās priekšrocības.

5. Attālumam starp barjerām un cilvēku un nožogojumu un dzīvnieku jābūt tādām, lai nebūtu iespējams tiešs kontakts.
6. Dzīvnieku aprūpi jāveic tikai atbilstoši apmācītiem speciālistiem vai šādu speciālistu uzraudzībā. Aprūpe jāveic rūpīgi, pēc iespējas samazinot dzīvniekiem radīto stresu vai tiešu kaitējumu.
7. Lai neradītu lieku stresu, grūsnos dzīvniekus un māģites ar jaundzimušajiem vēlams turēt tiem piemērotā, atsevišķā nožogojumā. Tomēr šādus dzīvniekus no sociālām grupām atsevišķi drīkst turēt neilgi, lai neradītu tiem grūtības atgriesties grupā/barā.
8. Apmeklētājiem nedrīkst eksponēt dzīvniekus, ko plānots rehabilitēt/atgriezt savvaļā.
9. Jebkādam tiešam kontaktam starp cilvēku un dzīvnieku (atklātu ekspozīciju gadījumā) jānotiek tikai noteiktos laikos un ievērojot dzīvnieka labturības prasības. Paaugstināta stresa gadījumā dzīvnieka labturība ir vissvarīgākā un tas no tieša kontakta ar apmeklētājiem ir jāizolē. Dzīvniekus nedrīkst izaicināt vai sakaitināt, lai izklaidētu apmeklētājus.
10. Zooloģiskā dārza personāls un apmeklētāji drīkst smēķēt tikai speciāli norādītās vietās, lai nekaitētu dzīvniekiem un citiem cilvēkiem.

[↑ Saturs](#)

V Veterinārmedicīniskā aprūpe

1. Zooloģiskā dārza īpašniekam jānodrošina regulāra veterinārmedicīniskā aprūpe. Tas veicams:
 - a) algojot vai slēdzot līgumu ar veterinārārstu;
 - b) nodrošinot, ka kādam no zooloģiskā dārza darbiniekiem ir attiecīgās zināšanas un prasmes veterinārmedicīnā.
2. Veterinārmedicīniskajai aprūpei ir jābūt atbilstoši zooloģiskā dārza lielumam un dzīvnieku skaitam. Neņemot vērā ārkārtas situācijas, rekomendējams, ka dažāda veida regulārās un profilaktiskās veterinārās izmeklēšanas zooloģiskajā dārzā veicamas:
 - a) lielā zooloģiskā dārzā: - vismaz reizi nedēļā;
 - b) vidēja lieluma zooloģiskajā dārzā – vismaz reizi divās nedēļās;
 - c) lielās putnu kolekcijās – vismaz reizi mēnesī;
 - d) nelielās putnu kolekcijās – vismaz reizi divos mēnešos;
 - e) rāpuļu kolekcijās, nelielos zooloģiskajos dārzos, kur tiek turēti dažādi dzīvnieki – vismaz reizi trijos mēnešos;
 - f) kukaiņu kolekcijās, nelielās rāpuļu kolekcijās – vismaz reizi sešos mēnešos.
3. Veterinārārsts ir jāiesaista šādās darbībās:
 - a) regulārās dzīvnieku kolekcijas apskatēs;
 - b) slimu dzīvnieku ārstēšanā;
 - c) profilaktiskajā ārtēšanā, t.i., vakcinēšanā, attārpošanā, u.c.;

- d) dzīvnieku veselības stāvokļa regulārā izvērtēšanā (piem., asins un citu paraugu ieguve un analīzes);
 - e) zooloģiskā dārza personāla apmācībā par veselības un higiēnas jautājumiem;
 - f) dzīvnieku nāves gadījumu izmeklēšanā un pataloganatomiskā sekcijā;
 - g) karantīnas telpu uzraudzībā un attiecīgo apstākļu nodrošināšanā;
 - h) barības normu (sastāva un daudzuma) izstrādē;
 - i) ekspozīciju plānošanā;
 - j) drošības instruktāžu izstrādē u.c.
4. Zooloģiskajā dārzā jābūt atbilstoši aprīkotām telpām dzīvnieku preventīvai vai ārkārtas apskatei, kā arī telpām, kur tiek uzglabāti medikamenti.
 5. Ja pilns veterinārais serviss netiek nodrošinātas uz vietas zooloģiskajā dārzā, jābūt ierīkotai vismaz vienai telpai, kurā ir pieejams galds, tekošs karstais un aukstais ūdens, apkure, ventilācija, elektrība, viegli mazgājamas sienas un grīdas virsmas, kurā pēc nepieciešamības iespējams veikt dzīvnieku apskati un ārstēšanu.
 6. Zooloģiskajā dārzā jābūt pieejamām telpām dzīvnieku sagūstīšanai un apskatei, ja nepieciešams, arī anestēzijas vai eitanāzijas veikšanai, novērošanai, kā arī karantīnai. Jauniegādāti dzīvnieki jātur izolēti tik ilgi, cik nepieciešams, lai nodrošinātu uzraudzību, karantīnu, aklimatizāciju. Karantīnas telpās lietoto aprīkojumu nedrīkst lietot ārpus tām.
 7. Ja zooloģiskajā dārzā pieejama diennakts veterinārmedicīniskā aprūpe, telpām jābūt attiecīgi aprīkotām, lai varētu veikt jebkura zooloģiskā dārza dzīvnieka apskati vai ārstēšanu.
 8. Visi medikamenti, vakcīnas un vitamīni jātur drošā vietā un tie ir pieejami tikai noteiktām personām vai veterinārārstiem. Regulāri jāpārbauda medikamentu derīguma termiņš. Nederīgie medikamenti, izlietotais materiāls (piem., šļirces) un citi atkritumi jāiznīcina saskaņā ar normatīvo aktu prasībām.
 9. Dzīvnieka nāves gadījumā veicama līķa sekcija un nāves iemesla noskaidrošana. Ja līķa sekciju nav iespējams veikt nekavējoties, pēc veterinārārsta norādījumiem jāveic līķa uzglabāšana vai iznīcināšana. Līķa uzglabāšana jāveic tā, lai samazinātu iespējamu infekciju izplatīšanās risku.
 10. Ja iespējams, reti un aizsargājami vai eksotiski mirušie dzīvnieki jānodod zinātniskām iestādēm, ja tās ir izteikušas šādu vēlmi. Latvijas īpaši aizsargājamo dzīvnieku līķus vēlams nodot Latvijas Dabas muzejam. Ja līķa sekcijas laikā varētu tikt sabojāts dzīvnieka ķermenis, ko pēc tam nav iespējams izmantot muzeja vajadzībām, bet bojā gājušais dzīvnieks ir unikāls kā muzeja eksponāts, dzīvnieka īpašniekam jāizvērtē, kāda veida izmantošana ir vislietderīgākā. Līķu iznīcināšana jāveic atbilstoši normatīvo aktu prasībām.
 11. Zoodārza personālam jābūt gatavam jebkurā laikā pēc veterinārārsta norādījumiem veikt dzīvnieka eitanāziju, ja nav citas humānākas metodes, lai dzīvnieku atbrīvotu no sāpēm.
 12. Visas veterinārās manipulācijas (profilaktiskā un ārstējošā aprūpe, nāves gadījumu izmeklēšana) jādokumentē (vēlams elektroniski).

VI Dzīvu dzīvnieku pārvietošana, īpašnieku maiņa un eitanāzija

1. Dzīvu dzīvnieku pārvietošanai jānotiek saskaņā ar normatīvo aktu prasībām, ka arī ņemot vērā IATA un citas vadlīnijas dzīvu dzīvnieku transportēšanai. Zooloģiskajiem dārziem pirms dzīvnieku transportēšanas jāpārlicinās, vai tiks ievērotas CITES konvencijas un attiecīgo Eiropas Savienības regulu prasības attiecībā uz dzīvnieku importu, eksportu, reeksportu, tirdzniecību un citu komerciālu izmantošanu.
2. Dzīvnieku sagūstīšanas un transportēšanas metodēm jābūt drošām un tādām, lai dzīvniekam radītu pēc iespējas mazāku stresu un novērstu savainošanās vai izbēgšanas iespēju.
3. Dzīvu dzīvnieku ieguve dabā zooloģiskā dārza vajadzībām jāizvērtē individuāli atkarībā no situācijas, ņemot vērā gan ētiskos, gan likumiskos apsvērumus:
 - a) vai dzīvnieku ieguve dabā ir legāla;
 - b) vai nav citas alternatīvas dzīvnieku ieguvei dabā;
 - c) vai ieguves metodes ir dabai un dzīvniekiem draudzīgas;
 - d) vai ieguve neradīs draudus dzīvnieku labturībai;
 - e) vai ir pieejami atbilstoši apstākļi dzīvnieka izmitināšanai zooloģiskajā dārzā.
4. Ja zooloģiskajā dārzā ir dzīvnieki, kas dažādu iemeslu dēļ ir „lieki”, pirms šādu dzīvnieku nodošanas aprūpē citām personām rūpīgi jāizvērtē, vai jaunie dzīvnieku īpašnieki spēs nodrošināt nepieciešamos turēšanas apstākļus, labturību un atbilstošu aprūpi. Zooloģiskajam dārzam jādokumentē informācija par dzīvniekiem, kas nodoti aprūpē citām personām, jāpārlicinās, ka likumdošanā nav noteikti ierobežojumi atsevišķu sugu dzīvnieku turēšanai nebrīvē ārpus zooloģiskajiem dārziem, kā arī jāinformē uzraugošās iestādes par dzīvnieku jaunajām turēšanas vietām. Ja nepieciešams, jaunajam īpašniekam jāsaņem nepieciešamās atļaujas šādu dzīvnieku turēšanai nebrīvē.
5. Ja dzīvnieki, kas pavairoti nebrīvē zooloģiskajā dārzā, tiek pārdoti kā mīldzīvnieki zooveikalos, zooloģiskajam dārzam jāpārlicinās, ka likumdošana neaizliedz šādu dzīvnieku atrašanos privātpersonu īpašumā, kā arī par to jāinformē uzraugošās iestādes.
6. Piedaloties dzīvnieku reintrodukcijas programmās, jāievēro normatīvo aktu prasības, kas nosaka noteiktas procedūras, kas veicamas pirms dzīvnieku izlaišanas savvaļā.
7. Dzīvnieka eitanāzija pieļaujama gadījumos, ja nav iespējams nodrošināt nepieciešamos apstākļus nebrīvē, to nav iespējams atlaist savvaļā (attiecībā uz savainotiem savvaļas dzīvniekiem) un dzīvnieks cieš. Ja suga ir bieži sastopama un to nav nepieciešams saglabāt nebrīves populācijā, jāizvērtē iespējas veikt pasākumus, lai novērstu sugas vairošanos nebrīvē. Arī šādos gadījumos ir pieļaujama eitanāzija, ja nav citu iespēju novērst sugas nekontrolētu vairošanos. Eitanāzija iespējama pie šādiem apstākļiem:
 - a) ja vetārsts norādījis, ka dzīvnieks cieš sāpes, ko nav iespējams novērst vai mazināt;
 - b) ja zooloģiskais dārzs tiek slēgts un nav vietas, kur dzīvniekus izmitināt;
 - c) ja dzīvnieks rada nopietnas briesmas cilvēku dzīvībai vai veselībai (piem., izbēgšanas gadījumā);
 - d) ja nebrīves populācija ir pārāk liela, lai esošajos apstākļos nodrošinātu nepieciešamo labturību, pieļaujama atsevišķu dzīvnieku eitanāzija.

8. Katrs eitanāzijas gadījums jāizvērtē individuāli, ņemot vērā ētiskos apsvērumus un alternatīvās iespējas.

[↑ Saturs](#)

V Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, izpēte un vides izglītība zooloģiskajā dārzā

1. Lai zooloģiskais dārzs nodrošinātu vienu no tā funkcijām – bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu *in situ*, tam jāveic vismaz viena no minētajām aktivitātēm:
 - a) sugu izpēte, kas veicina apdraudēto sugu saglabāšanu;
 - b) attiecīgo sugu saglabāšanas prasmju apguve;
 - c) informācijas apmaiņa par sugu turēšanu/ audzēšanu/ saglabāšanu nebrīvē;
 - d) informācijas apmaiņa par sugu populāciju atjaunošanu vai reintrodukciju, kā arī dalība šādās programmās.
2. Zooloģiskajam dārzam jānodrošina vismaz vienas augstāk minētās funkcijas veikšana atkarībā no zooloģiskā dārza lieluma un specifikas. Ja tiek turēta suga, kura tiek saglabāta un pavairota sugas saglabāšanas programmā, zooloģiskajam dārzam aktīvi jāiesaistās šajā programmā. Zooloģiskajiem dārziem jāiesaistās pētījumos, it sevišķi jāveicināma zooloģisko dārzu un izglītības iestāžu sadarbība.
3. Zooloģiskā dārza iesaistīšanās dažādos sugu izpētes projektos veicina zooloģisko dārzu lomu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā. Visvienkāršākais veids kā iesaistīties sugu izpētes projektos ir informācijas vākšana, uzglabāšana un analizēšana par nebrīvē turētajiem dzīvniekiem. Datu uzkrāšanai jābūt regulārai un sistemātiskai, lai iegūtie rezultāti būtu izmantojami analizē un iegūtie secinājumi būtu zinātniski pamatoti. Vēlams, lai šādi pētījumi tiktu publicēti, pretējā gadījumā tiem ir maza vērtība, it īpaši, lai uzlabotu dzīvnieku labturību, veselību vai aizsardzību.
4. Ja dzīvnieki tiek pakļauti izmēģinājumiem/eksperimentiem, tad šīs darbības attiecīgi jāaskaņo ar atbildīgajām iestādēm un katrs šāds izmēģinājums vispirms jāizvērtē no ētiskās puses.
5. Zooloģiskā dārza pamatuzdevums ir ne tikai sugu saglabāšana nebrīvē, bet arī sabiedrības vides izglītības veicināšana, tai skaitā sniedzot informāciju par eksponētajām dzīvnieku sugām un to dabisko dzīves vidi. Mūsdienīgam zooloģiskajam dārzam vides izglītība jāveicina visdažādākajos veidos – sākot ar informatīvām plāksnītēm pie ekspozīcijām un ekskursijām, beidzot ar dažādām inovatīvām izglītības metodēm. Zooloģiskajos dārzos piedāvātajai vides izglītībai jābūt:
 - a) informācijai jābūt plašākai nekā tā, kas tiek aptverta standarta skolu programmā, kā arī tai jābūt pieejamai plašam apmeklētāju lokam;
 - b) vides informācija jāpiedāvā dažādos veidos – kā zīmes, attēli, aktivitātes, interaktīvas ekspozīcijas, u.c.;
 - c) vēlams, lai zooloģiskie dārzi savā starpā sadarbotos vides izglītības jomā.

6. Zooloģiskajam dārzam jābūt individuālai stratēģijai vides izglītībā. Atkarībā no zooloģiskā dārza lieluma un darbības specifikas, jābūt pieejamām telpām vides izglītības nodarbībām.
7. Informācijai, kas tiek sniegta par sugām, ir jābūt korektai. Jānorāda vismaz šāda informācija – sugas nosaukums latīņu un latviešu valodā, biotops, kurā suga sastopama, aizsardzības statuss. Ja zooloģiskais dārzs ir pieprasīts tūrisma objekts, informāciju vēlamā sniegt arī kādā no biežāk izmantotajām svešvalodām (piemēram, angļu, krievu, vācu).

[↑ Saturs](#)

VI Sabiedrības drošības nodrošināšana

1. Par drošu zooloģisko dārzu var uzskatīt tādu, kas pilnībā novērš iespēju eksponētajiem dzīvniekiem izkļūt savvaļā, kā arī novērš iespēju apmeklētājiem veidot tiešu kontaktu ar savvaļas sugām, ja vien nav speciāli veidota ekspozīcija, lai radītu kontakta iespējas.
2. Zooloģiskajā dārzā jābūt instrukcijām par to, kā rīkoties nejauša zooloģiskā dārza dzīvnieka izbēgšanas gadījumā, kā arī darbiniekiem jābūt praktiski apmācītiem šādu instrukciju ievērošanā.
3. Instrukcijās, kas nosaka, kā rīkoties dzīvnieka izbēgšanas gadījumā, jāiekļauj šāda informācija:
 - a) zooloģiskā dārza pilnvarotā persona, kurai nekavējoties jāziņo par dzīvnieka mēģinājumiem izkļūt savvaļā vai dzīvnieku izbēgšanas gadījumiem, kas koordinē turpmāko rīcību;
 - b) noteikta rīcība dažādās dzīvnieku izbēgšanas situācijās (piemēram, dienas laikā, kad lielākā daļa personāla ir uz vietas, brīdī, kad zooloģiskajā dārzā ir apmeklētāji, ja izbēdzis vairāk kā viens dzīvnieks, rīcība naktī, u.c.);
 - c) darbības, kas jāveic dzīvnieka izbēgšanas gadījumā (piemēram, dzīvnieka sagūstīšana neradot draudus apmeklētājiem, policijas un citu kontrolējošo iestāžu iesaistīšana, ja nepieciešams u.c.);
 - d) apmeklētāju brīdināšana un evakuēšana no zooloģiskā dārza teritorijas, teritorijas slēgšana un apsargāšana;
 - e) nosacījumi ieroču, tai skaitā trankvilizatoru, šautriņu, lietošanai, lai sagūstītu vai nogalinātu izbēgušo dzīvnieku, kas saskaņoti ar atbildīgajām iestādēm.
4. Rakstveidā jānosaka katra darbinieka atbildības pakāpe un rīcība krīzes situācijās.
5. Jebkāda dzīvnieku izkļūšana no nožogojumiem jānovērš pēc iespējas ātrāk. Katrs dzīvnieka izbēgšanas gadījums jāizanalizē un jānovērš līdzīgu situāciju atkārtotāšanās.
6. Zooloģiskā dārza teritorijai būtu jābūt nožogotai, lai gadījumos, ja kādam dzīvniekam tomēr izdodas izkļūt no savas ekspozīcijas, tas būtu ātri sagūstāms zooloģiskā dārza teritorijā. Visām durvīm un slēdzenēm jābūt drošām un slēdzamām, lai nepiederošas personas nevarētu tās atvērt.

7. Žogiem jābūt ieraktiem zemē, lai novērstu iespēju savvaļas dzīvniekiem iekļūt nožogojumos vai veicināt zooloģiskā dārza dzīvnieku izbēgšanu. Žogiem jābūt atbilstoša augstuma un izturības. Bīstamu dzīvnieku ekspozīcijas veidojamas ar dubultu nožogojumu. Elektriskie gani, dzeloņdrāti un stieples jāizmanto tā, lai apmeklētāji tiem nevarētu piekļūt. Jebkādam elektroniskām iekārtām jābūt darba kārtībā un drošām gan cilvēkiem, gan dzīvniekiem.
8. Ēkas, takas, laipas, nožogojumi un pārējā infrastruktūra jāuztur kārtībā. Ja kādā zooloģiskā dārza daļā notiek būvniecība vai remontdarbi, vai ekspozīcijas pārveidošana, par to jābūt attiecīgām rakstveida norādēm. Skatu platformas jāierīko tā, lai būtu novērsta iespēja dzīvniekus barot vai veidot ar tiem tiešu kontaktu.
9. Regulāri jāpārbauda zooloģiskā dārza teritorijā augošie koki, lai stipra vēja gadījumā tie nerada apdraudējumu cilvēkiem un dzīvniekiem. Papildus barjeras jāierīko tā, lai tās bildītu barjeru pamatfunkciju – novērstu kontakta iespēju, nevis tiktu izmantotas kā, piemēram, benķītis vai rotaļlieta bērniem. Papildus barjeras var veidot arī kā dzīvžogus, grāvjus, sienas u.c.
10. Ja zooloģiskajā dārzā tiek turēti plēsēji, kas minēti kā I kategorijas bīstamības dzīvnieki (sīkāk skatīt [2.pielikumu](#)), zooloģiskajā dārzā obligāti jābūt pieejamam ierocim dzīvnieka iemidzināšanai vai nogalināšanai, kā arī attiecīgi apmācītam darbiniekam.
11. Jebkādam aprīkojumam dzīvnieku sagūstīšanai vai nogalināšanai jābūt ātri pieejamam uz vietas; tas jātur slēdzamā telpā, kur tam nevar piekļūt nepiederošas personas. Aprīkojumam jābūt ar visām nepieciešamajām atļaujām, drošām un darba kārtībā. Darbiniekiem, kas apmācīti ar to rīkoties, regulāri jāatjaunina prasmes un zināšanas.
12. Zooloģiskā dārza darbiniekiem vēlams veselības apdrošināšana, lai jebkādu veselības vai dzīvības draudu gadījumā, ko var izraisīt dzīvnieki, būtu iespējama ātra un efektīga ārstēšana.
13. Nav pieļaujams, ka pa zooloģiskā dārza teritoriju brīvi klīst savvaļas dzīvnieku sugas, kas minētas I un II kategorijas bīstamības klasēs (sīkāk skatīt [2.pielikumu](#)).
14. Zooloģiskā dārza uzraudzībai un apsaimniekošanai jābūt tādai, lai maksimāli samazinātu iespējamās zādzības, ļaunprātīgus bojājumus, dzīvnieku izlaišanu savvaļā un apmeklētāju atrašanos zooloģiskajā dārzā ārpus tā noteiktā darba laika.

[↑ Saturs](#)

VII Ekspozīcijas, kurās iespējams tiešs dzīvnieku un cilvēku kontakts

1. Dzīvnieku ekspozīciju, kurās iespējams tiešs kontakts starp cilvēkiem un dzīvniekiem, priekšrocības ir, piemēram:
 - a) cilvēki labāk iepazīst dzīvnieku sugu, redzot to tuvumā, nevis krātiņā. Tādā veidā tiek veicināta labvēlīgāka attieksme pret zooloģiskā dārza darbību un paaugstinās sabiedrības izglītības līmenis;

- b) tiešs kontakts ar dzīvniekiem veicina cilvēku sapratni par dzīvnieku un tā vajadzībām, tas ļauj novērst dažādus stereotipus (piemēram, stereotips, ka čūska ir gluma).
2. Dzīvnieku ekspozīciju, kurās iespējams tiešs kontakts starp cilvēkiem un dzīvniekiem, trūkumi ir, piemēram:
- a) iespējama cilvēku vai dzīvnieku savainošanās;
 - b) paaugstināts stress ekspozīcijas dzīvniekiem;
 - c) iespējama slimību pārvešana, veselības problēmu saasināšanās (piem., dažādas alerģiju izpausmes).
3. Ja zooloģiskajā dārzā ir ekspozīcijas, kurās iespējams tiešs dzīvnieku un cilvēku kontakts, jāveic šādu ekspozīciju riska izvērtējums pirms vēl šāda ekspozīcija tiek atvērta publikai. Galvenie faktori, kas jāievēro:
- a) jāņem vērā dzīvnieku uzvedība, kas var būt neparedzama. Pat dzīvnieki, kas parasti nav bīstami, nestandarta situācijās var uzvesties agresīvi;
 - b) visur zooloģiskajā dārzā jābūt atbilstošiem nožogojumiem un norādēm, lai šādu atklātu ekspozīciju dēļ nerastos situācijas, kad cilvēki mēģina tieši kontaktēties ar dzīvniekiem, kas atrodas nožogojumos un ar kuriem tieša kontakta iespēja nav pieļaujama;
 - c) nedrīkst pieļaut tiešu cilvēku kontaktu ar bīstamiem un/vai indīgiem dzīvniekiem;
 - d) zooloģiskajā dārzā iespējami tuvu šādām ekspozīcijām jābūt iespējam nomazgāt rokas ar ziepēm pirms un pēc tieša kontakta ar dzīvniekiem;
 - e) ja notiek bērnu un dzīvnieku tiešs kontakts, pieaugušajiem jāpārliecinās, ka visi bērni veic roku mazgāšanu. Zooloģiskajā dārzā jābūt norādēm par nepieciešamību ievērot šādus drošības pasākumus. Bērni jāinformē par to, ka nedrīkst pārāk tuvu dzīvniekiem pietuvināt seju, bāzt tiem mutē pirkstus, speciāli mocīt, kaitināt u.c.;
 - f) zooloģiskā dārza darbiniekiem regulāri jāpārbauda, vai tiešs kontakts nerada draudus dzīvnieku veselībai un labsajūtai. Ja dzīvnieki tiek pārāk daudz traucēti, tiem jāļauj netraucēties atpūsties;
 - g) zooloģiskajā dārzā jābūt norādēm, ka dzīvniekus aizliegts barot ar līdzi atnesto pārtiku, kā arī par bīstamību tuvoties dzīvniekiem nožogojumos.

[↑ Saturs](#)

VIII Informācijas dokumentēšana

1. Zooloģiskajā dārzā jādokumentē informācija par visiem kolekcijas dzīvniekiem vai dzīvnieku grupām. Ja iespējams, visiem dzīvniekiem jābūt viegli identificējamiem (t.i.marķētiem). Informācija jādokumentē rakstiski, vēlams elektroniski, tā, lai visi ieraksti būtu viegli pārskatāmi un varētu ātri atrast nepieciešamo informāciju par katru konkrēto zooloģiskā dārza dzīvnieku. Informācijai jābūt aktuālai un pieejamai vismaz par pēdējiem 5 gadiem.
2. Obligāti jādokumentē šāda informācija par katru kolekcijas dzīvnieku:
 - a) sugas zinātniskais un latviskais nosaukums;
 - b) dzīvnieka marķējums vai citas pazīmes, pēc kurām tas ir viegli identificējams (ja kolekcijā ir vairāki vienas sugas indivīdi);

- c) izcelsme (piem., vai dzīvnieks ir no savvaļas, dzimis nebrīvē (ja zināms, tad norāda vecākus), atvests no cita zooloģiskā dārza, pieņemts u.c.). Par katru dzīvnieku jāspēj uzrādīt legālu izcelsmi apliecinošu dokumentu (pavadzīme, piedzimšanas/pieņemšanas akts, izcelsmes sertifikāts u.c.);
- d) informāciju par to, kad dzīvnieks nokļuvis zooloģiskajā dārzā vai pārvietots uz citu zooloģisko dārzu, nodots aprūpē citam īpašniekam (vēlams norādīt arī jaunās turēšanas vietas adresi);
- e) informācija par to, kad dzīvnieks dzimis vai putns izšķīlies (ja nav zināms – norāda aptuvenu vecumu);
- f) dzimums (ja zināms);
- g) informācija par ārstēšanu un veiktajām veterinārajām apskatēm, vakcīnām u.c.;
- h) cita svarīga informācija par dzīvnieka paradumiem un uzvedību;
- i) ja dzīvnieks gājis bojā – miršanas datums un iemesls (ja ir, jā saglabā sekcijas rezultāti);
- j) barības normas un devas;
- k) ja dzīvnieks mēģinājis izbēgt vai izbēdzis – informācija par to, vai un kādi drošības pasākumi veikti, lai novērstu atkārtotu dzīvnieka izkļūšanu savvaļā.

3. Katru gadu līdz 31.martam zooloģiskā dārza īpašniekam jāinformē Dabas aizsardzības pārvalde par izmaiņām zooloģiskā dārza dzīvnieku kolekcijā, norādot jauniegūto, piedzimušo, mirušo dzīvnieku skaitu pa sugām. Attiecībā uz jauniegūtiem dzīvniekiem jāuzrāda legālu izcelsmi apliecinoši dokumenti. Papildus regulāri jāatjaunina informācija par zooloģiskajā dārzā reģistrētajām CITES sugām.

[↑ Saturs](#)

IX Personāla pieredze un izglītība

1. Zooloģiskā dārza dzīvniekus aprūpē atbilstoši apmācīti speciālisti vai dzīvnieku aprūpe notiek šādu speciālistu uzraudzībā. Zooloģiskā dārza darbiniekiem/speciālistiem jābūt ar teorētiskām/praktiskām zināšanām šādos jautājumos:
 - a) lopkopība;
 - b) dzīvnieku labturība;
 - c) dzīvnieku transportēšana;
 - d) pirmā medicīniskā palīdzība;
 - e) rīcība ārkārtas situācijās;
 - f) paraugu ieguve veterinārajai izmeklēšanai;
 - g) barības sagatavošana un normēšana;
 - h) slimību profilakse un ārstēšana (it sevišķi vīrusu un bakteriālās saslimšanas);
 - i) sugu saglabāšana *in-situ* un *ex-situ*;
 - j) vides izglītība.
2. Nelielos zooloģiskajos dārzos, kur netiek nodarbināti kādas augstāk minētās jomas speciālisti, jānodrošina, ka zooloģiskā dārza īpašnieks vai kāds no darbiniekiem ir apguvis specifiskus mācību kursus, vai jābūt noslēgtam līgumam ar attiecīgās jomas speciālistiem, kas instruē darbiniekus, izstrādā instrukcijas u.c.
3. Zooloģiskā dārza īpašniekam jānodrošina regulāra darbinieku kvalifikācijas celšana.

[↑ Saturs](#)

X Cits

1. Zooloģiskajā dārzā jābūt pieejamai pirmajai neatliekamajai palīdzībai, kā arī darbiniekiem jābūt apmācītiem sniegt pirmo medicīnisko palīdzību, ja nepieciešams. Jābūt instrukcijām kā rīkoties, ja apmeklētājiem draudus veselībai vai dzīvībai radījis zooloģiskā dārza dzīvnieks.

2. Pirms ieejas zooloģiskajā dārzā jābūt skaidrām norādēm par ieejas maksu un noteikumiem, kas jāievēro apmeklētājiem, uzturoties zooloģiskajā dārzā.

[↑ Saturs](#)

XI Izmantotie informācijas avoti:

1. 1999.gada 29.marta Padomes Direktīva 1999/22/EK attiecībā uz savvaļas dzīvnieku turēšanu zooloģiskajos dārzos
2. Ministru kabineta 2010.gada 9.novembra noteikumi Nr.1033 „Prasības savvaļas sugu dzīvnieku turēšanai zooloģiskajā dārzā un prasības zooloģiskā dārza izveidošanai un reģistrācijai”
3. Lielbritānijas zooloģiskos dārzus uzraugošās institūcijas DEFRA vadlīnijas „Secretary of State’s Standards of Modern Zoo Practice”, 2004
4. www.eaza.net
5. <http://www.bornfree.org.uk/campaigns/zoo-check/zoos/eu-zoo-inquiry/country-reports/>

[↑ Saturs](#)

1. pielikums. Dzīvniekiem atbilstošo apstākļu nodrošināšana

Rāpuļi un abinieki

1. Lielākā daļa eksotisko rāpuļu un abinieku sugu Latvijas apstākļos var izdzīvot tikai kontrolētos apstākļos nebrīvā. Atsevišķas rāpuļu sugas (piemēram, sarkanausu bruņurupuči) Latvijā var kļūt invazīvas, tāpēc jānodrošina, ka šo sugu īpatņi nevar izkļūt dabā, radot apdraudējumu vietējai faunai.
2. Dzīvnieki jātur slēgtos terārijos, kuros automātiski tiek regulēts siltums, mitrums, gaisa kvalitāte un apgaismojums, kā arī bieži vien jābūt pieejamam tīram ūdenim. Ja dzīvnieki netiek turēti pilnībā noslēgtos terārijos, to nožogojumiem jāatrodas slēgtās telpās, kurās tiek uzturēti nepieciešamie apstākļi. Ir sugas, kas vasaras sezonā labi jūtas arī brīvdabas apstākļos, bet šādu ekspozīciju gadījumā jāievēro visi drošības pasākumi, lai novērstu eksponēto sugu nejaušu izkļūšanu savvaļā. Tā kā šiem dzīvniekiem jānodrošina salīdzinoši augsta apkārtējās vides temperatūra, liela uzmanība jāpievērš higiēnai un slimību profilaksei.
3. Dzīvniekiem jānodrošina tāda apkārtējās vides temperatūra, kas svārstās tuvu ķermeņa temperatūrai, kā arī jānodrošina dabiskās un sezonālās temperatūras svārstības. Apgaismes un apsildes iekārtas jāievieto tā, lai novērstu iespējas dzīvniekiem savainoties. Vides apstākļi jākontrolē, izmantojot dažādas iekārtas – piemēram, termometrus, kā arī jāveic vides apstākļu monitorings. Lielākajai daļai rāpuļu optimālā temperatūra ir 20-35° C, savukārt vairumam bruņurupuču un krokodilu nepieciešams nodrošināt ūdens temperatūru no 26-32° C.
4. Gaisa mitrums ir atkarīgs no temperatūras, gaisa sastāva un ventilācijas. Lielākajai daļai rāpuļu nepieciešamais gaisa mitrums variē no 50-80%, atkarībā no katras sugas dabiskajiem apstākļiem. Abiniekiem nepieciešams nodrošināt augstāku gaisa mitrumu – parasti robežās no 65-95%. Terārija iekārtojums var ietekmēt gaisa mitrumu, piemēram, baseini, speciāla ūdens izsmidzināšana vai dzīvnieku augi gaisa mitrumu paaugstina. Lai nodrošinātu nepieciešamo gaisa mitrumu un gaisa kvalitāti, telpām, kurās tiek turēti dzīvnieki, jābūt labi vēdināmām.
5. Apgaismojums ir atkarīgs no katras sugas bioloģiskajām vajadzībām. Ja nav pietiekošs dabiskais apgaismojums, nepieciešama pilna spektra ultravioletā gaisma (UV) vajadzīgā apgaismojuma nodrošināšanai. Jāievēro apgaismojuma režīms.
6. Baseini, kuros pilnībā var iegremdēties viss dzīvnieks, ir nepieciešami lielākajai daļai rāpuļu un abinieku, turklāt lielākajai daļai abinieku baseini nepieciešami arī reprodukcijai. Ūdens kvalitāti visvieglāk nodrošināt, ja neliela izmēra baseinos ūdens tiek regulāri nomainīts un baseini tiek iztīrīti. Jāpievērš uzmanība tam, ka ūdens nomainīšanas laikā var notikt krasas temperatūras svārstības vai arī ar ūdeni var terārijā ieviest kādu infekciju. Lielāki baseini priekš daļēji vai pilnībā ūdenī mītošiem dzīvniekiem jāaprīko ar ūdens attīrīšanas filtriem un regulāri jāseko ūdens kvalitātei. Pilnībā ūdenī mītošām sugām jānodrošina tik liela platība, lai tās brīvi varētu peldēt. Galvenais risks, kas jāievēro – jānodrošina, ka patogēnorganismi no kanalizācijas sistēmas nevar nokļūt ūdens baseinos.

7. Rāpuļu un abinieku turēšanas vietās jāizmanto pēc iespējas dabiskāks substrāts, kas regulāri jānomaina. Pārtikas pārpalikumi no nožogojuma/terārija jāizvāc katru dienu drīz pēc barošanas beigām. Jāizveido iedobes un nišas, kur dzīvniekiem paslēpties. Sugām, kas dabiski dzīvo uz kokiem, jānodrošina iespējas rāpties un ložņāt. Ja dzīvnieki tiek turēti ārpus telpām, jānodrošina papildus drošība dzīvnieku neizkļūšanai no iežogojuma, kā arī dzīvnieku drošība nožogojumā. Vēlams izmantot dabiskos augus nožogojumu labiekārtošanā.
8. Attiecībā uz rāpuļiem un abiniekiem nav stingri noteiktu nepieciešamās telpas standartu – telpai jābūt pietiekošai, lai dzīvnieks varētu brīvi kustēties. Jāņem vērā, ka daudzi rāpuļi dzīves sākumposmā aug salīdzinoši ātri un sākotnējā turēšanas vieta ātri var kļūt par šauru. Tādā gadījumā jau iepriekš jāparedz lielāka turēšanas vieta, ņemot vērā dzīvnieka augšanas ātrumu, vai jābūt plānam, kur un kā dzīvnieks tiks turēts nākotnē.
9. Svarīgi neizmantot hlorētu ūdeni. Lietus mežu sugām pietiek ar ūdeni, kas pilienu veidā no gaisa mitruma uzkrājas uz augu lapām, savukārt tuksnešu sugas mēdz dzert tikai kondensāta pilienus, līdz ar to jāņem vērā sugas bioloģiskās vajadzības, nodrošinot ūdens pieejamību. Ja dzīvnieki tiek baroti ar dzīviem mugurkaulniekiem, barošana jānovēro un jānodrošina, lai dzīvais upuris ātri tiktu konsumēts. Jānodrošina sabalansēts uzturs un nepieciešamo vitamīnu un minerālvielu (D vitamīns, K, Mg, Ca u.c.) pieejamība.
10. Jādokumentē informācija par katru dzīvnieku. Obligāti dzīvnieka turēšanas vietā jāatrodas dzīvnieka legālu izcelsmi apliecinājošiem dokumentiem. Jādokumentē informācija par dzīvnieka vides apstākļiem (temperatūra, mitrums u.c.), barošanu, ādas mainīšanu, olu dēšanu, slimības vēsturi, ārstēšanas metodēm u.c.

Indīgās sugas

1. Zooloģiskajos dārzos, kuros tiek turētas indīgās rāpuļu, abinieku, zivju vai bezmugurkaulnieku sugas, jānodrošina, ka ar šīm sugām strādā speciāli apmācīts personāls.
2. Indīgie dzīvnieki jātur terārijos ar labu ventilāciju, no kuriem dzīvnieki nevar izkļūt vai kuriem apmeklētāji nevar tieši piekļūt.
3. Terārijiem, kuros tiek turētas indīgās sugas, jābūt speciāli marķētiem ar norādēm par indīgām sugām.
4. Jābūt instrukcijām, kā rīkoties gadījumos, ja indīgais dzīvnieks izkļūst no iežogojuma vai kādu savaino. Jāveic praktiska apmācība, lai instrukcijas tiktu ievērotas.
5. Zooloģiskajā dārzā, kurā tiek turētas indīgās sugas, jābūt pieejamām derīgām pretindēm. Ja tas nav iespējams, šādām pretindēm jābūt pieejamām tuvākajā ārstniecības iestādē. Jānodrošina, ka ārkārtas situācijā ir pieejams aktuāls speciālistu/ārstu un to kontaktu saraksts, kā arī tiek ievērotas drošības instrukcijas.

Roņveidīgie un jūras putni

1. Roņveidīgajiem dzīvniekiem un jūras putniem jānodrošina pietiekoša telpa, kurā pieejama gan ūdens, gan sauszemes platība. Ūdens platībai jābūt maksimāli lielai, lai sugas, kam nepieciešama ūdens vide, spētu uzturēties pēc iespējas dabiskākai videi pietuvinātos apstākļos.
2. Ja suga nebrīvē vairojas, jāpievērš uzmanība tam, lai būtu nišas vai alas. Svarīgi novērst to, ka ūdensputnu olas nokļūst mitrumā.
3. Dažu roņveidīgo dzīvnieku jaundzimušie mazuļi uzreiz neprot peldēt, tāpēc jābūt sausām vietām, kur tiem uzturēties. Roņveidīgo tēviņi mēdz būt agresīvi, tādēļ jābūt pieejamam atsevišķam norobežojumam mātei un bērnam.
4. Jūras putnu izkārnījumi ir kodīgi, līdz ar to nožogojumu virsmām jābūt izturīgām, netoksiskām, bez porām un viegli tīrāmām. Jānodrošina, ka sauszemes platības veidotas tā, lai baseinā iespēju robežās nenokļūst ūdens ar netīrumiem no sauszemes platībām. Lai novērstu ūdens atspīdumu un apžilbināšanu, virsmām vēlams būt krāsotām/matētām. Roņveidīgo nožogojumos virsmām jābūt gludām, lai novērstu iespējamo dzīvnieku savainošanu. Vēlams virsmas ar dabīgo augsni, oļiem vai veģetāciju, kas tiek attiecīgi tīrītas un uzturētas kārtībā.
5. Jānodrošina katrai sugai atbilstoša vides temperatūra. Mērenā klimata sugām Latvijā esošie apstākļi ir atbilstoši to turēšanai āra nožogojumos. Arktiskajām sugām visu gadu jānodrošina zemas temperatūras, filtrēts gaiss un laba ventilācija. Roņveidīgo turēšanas vietās jāizvairās no spilgta apgaismojuma izmantošanas.
6. Jūras videi raksturīgās sugas rada lielu daudzumu slāpekļa bagātu atkritumu, kas ūdens vidē veido ideālus apstākļus dažādu mikroorganismu attīstībai, tāpēc liela uzmanība jāpievērš ūdens kvalitātei. Svarīgi nodrošināt arī katrai sugai nepieciešamo ūdens sāļumu. Regulāri jāseko līdzi ūdens sāļumam, pH, tīrības pakāpei un temperatūrai, jāizvairās no ķīmikāliju izmantošanas. Ūdens monitoringu vēlams veikt:
 - a) temperatūras mērījumi – katru dienu;
 - b) sāļums – katru dienu;
 - c) hlors, Ph – 2-4 reizes dienā;
 - d) baktērijas – vismaz reizi mēnesī;
 - e) skābekļa daudzums – katru dienu.
7. Jābūt atsevišķiem baseiniem karantīnas nodrošināšanai, kā arī instrukcijai, kā rīkoties ārkārtas gadījumos, piemēram, elektrības/ūdens zuduma gadījumā vai ķīmiska piesārņojuma, iekārtu sabojāšanās gadījumā.
8. Jānodrošina netīro ūdeņu apsaimniekošana atbilstoši normatīvo aktu prasībām.
9. Ja dzīvnieki tiek baroti, barību iemetot nožogojumā/baseinā, neapēstā barība pēc iespējas ātrāk jāizvāc. Ja baseinos tiek izmantots saldūdens, kopā ar pārtiku jānodrošina nepieciešamā sāls deva.

10. Roņveidīgie un pingvīni var spēcīgi sakost; citi jūras dzīvnieki un putni, neraugoties uz to šķietamo lēnīgumu, var strauji izlekt no ūdens, radot potenciālas briesmas, līdz ar to jābūt drošam nožogojumam un barjerām.

[↑ Saturs](#)

Ūdensputni

1. Lielākajai daļai ūdensputnu ir nepieciešami plaši aploki, kas pieejami visu diennakti. Lai ūdensputnu turēšana būtu droša, jānovērš lapsu, kaķu un citu mazu zīdītāju piekļuve ūdensputniem ar žogu, kas izturīgs/drošs pret plēsējiem.
2. Ūdensputnu nožogojumi jāplāno tā, lai ūdens segums kopējā nožogojumā būtu vismaz 50%. Mazāks ūdens daudzums pieļaujams zosu sugām, kam raksturīga ganīšanās. Ūdenim jābūt viegli pieejamam. Žoga augstumam jābūt vismaz 2 metriem (vēlams 3m), kā arī tam jābūt ieraktam vismaz 0,5m dziļumā. Ja žoga augstums ir zemāks par 2m, obligāti papildus jābūt elektriskajam ganam, kas aizkavē plēsējus.
3. Nožogojumā var būt stāvoša ūdens baseins, bet vislabāk, ja ūdens ir cirkulējošā sistēmā. Tomēr cirkulējoša ūdens gadījumā jāizvērtē riski par iespējamu patogēnorganismu nokļūvi no viena baseina citā. Ūdens kvalitāte ir svarīga, tādēļ jāplāno laicīgi, kā to nodrošināt.
4. Nožogojumā jābūt veģetācijai, jo tā dabiski sniedz patvērumu no pārāk liela karstuma vai aukstuma. Tropu sugām nepieciešamas apsildāmas iekštelpas.
5. Tādām sugām kā zosīm (*Branta* un *Anser*), gulbjiem, pīlēm nepieciešams nodrošināt platības ar dabisku zāli. Ja nožogojumā esošā zāle ir pārāk zema un neder graušanai, jāveic piebarošana ar svaigu zāli vai zāles granulām. Ūdensputnu barība atšķiras atkarībā no sugas vajadzībām, bet dažāda izmēra barības granulu un kviešu graudu sajaukums nodrošina pamata barības bāzi lielākajai daļai ūdensputnu sugu.
6. Iespējama dažādu ūdensputnu sugu kopā turēšana, tomēr iepriekš jāizvērtē sugu individuālās īpašības un dzimumu attiecība – ir sugas, kas agresīvi aizstāv savu teritoriju un ko labāk vēlams turēt nošķirti, tomēr lielākā daļa ūdensputnu sugu ir satiecīgas un dzīvo kopā vienā grupā. Izvēloties sugas, kas tiek turētas kopā, jāņem vērā hibridizācijas iespējas. Jānovērš iespējamā starpsugu krustošanās. Ļoti rūpīgi jāizvērtē iespējamā ūdensputnu un zīdītāju (piemēram, briežu, antilopju un citu nagaiņu) turēšana kopā – zīdītāji var ievainot putnus vai izraisīt putniem ilgstošu stresu. Šāda kombinācija pieļaujama vienīgi ļoti plašos nožogojumos, kur katra suga var atrast sev atsevišķu uzturēšanās vietu, vai arī jāparedz 30cm augsts nožogojums, aiz kura putni var patverties.
7. Jāizvairās no putnu spārnu apgriešanas, ja tomēr to veic, pirms spārnu apgriešanas jāizvērtē visi praktiskie un ētiskie apsvērumi.
8. Ūdensputnu turēšanā jānodrošina arī ligzdu vietas/kastes un iespējas dabiski perēt, jābūt pieejamai iespējai inkubēt olas, uzglabāt graudus un citu barību, kā arī jānodrošina nepārtraukta grants un oļu pieejamība.

Plēsīgie putni (Falconiformes un Strigiformes)

1. Plēsīgos putnus zooloģiskajos dārzos tur dažādu iemeslu dēļ, piemēram, lai izrādītu publikai, pavairotu, izmitinātu savvaļā pastāvīgi izdzīvot nespējīgos putnus vai veiktu to rehabilitāciju, u.c. Latvijā „falkonerisms” jeb medības ar speciāli apmācītu plēsīgo putnu ir aizliegtas, līdz ar to šāda veida putnu demonstrācija zooloģiskajā dārzā nav pieļaujama.
2. Jāizvērtē, kādas plēsīgo putnu sugas tiek turētas zooloģiskajā dārzā. Piemēram, vanagu dzimtas putnu turēšana nebrīvē ir sarežģīta, tādēļ to turēšanai nebrīvē būtu jāizvērtē zooloģiskā dārza iespējas nodrošināt nepieciešamos apstākļus.
3. Plēsīgie putni jānodrošina ar svaigu gaļu, barības dažādību. Jānodrošina tīrs dzeramais ūdens katru dienu.
4. Nožogojumos jābūt vairākiem „skatu punktiem” – zariem, laktām, no kurām plēsīgajiem putniem pārskatīt apkārtni, tiem jābūt atbilstošiem putna izmēriem. Nožogojumu izmēriem jābūt tādiem, lai putni spētu tajos lidot, nesavainojoties. Vēlama vismaz viena noslēgta nožogojuma siena, kā arī aizslietnis, būris u.c. iekārtojums, lai putniem būtu kur noslēpties, patverties.
5. Nav vēlama dažādu plēsīgo putnu sugu indivīdu turēšana kopā – katrs šāds gadījums rūpīgi jāizvērtē.
6. Savainotie savvaļas putni var tikt eksponēti zooloģiskajā dārzā izglītojošos nolūkos, kā arī tie ir izmantojami pavairošanas programmās, ja suga ir īpaši aizsargājama. Tomēr attiecībā uz no savvaļas iegūtiem putniem, pirms to eksponēšanas jāizvērtē putnu veselības stāvoklis, kā arī tas, vai apmeklētāji neizraisa putnam pārāk lielu stresu. Tādā gadījumā šos putnus nebūtu vēlams izrādīt publikai. Savainotie savvaļas putni var būt nespējīgi lidot vai piezemēties, līdz ar to šis apstāklis jāņem vērā, iekārtojot nožogojumu.
7. Ja tiek pāroti putni no savvaļas un nebrīvē audzētie, jāizvērtē un jānovēro, vai šāda pāršana nerada draudus putnu veselībai un dzīvībai.

[↑ Saturs](#)

2. pielikums. Dzīvnieku iedalījums bīstamības klasēs

1. Dzīvnieku sugas (atsevišķos gadījumos dzimtas vai ģintis) kategorizētas, ņemot vērā citu valstu zooloģisko dārzu pieredzi un Latvijā zooloģiskajos dārzos sastopamās vai iespējamās sugas. Šis iedalījums ir rekomendējošs un to ieteicams pārskatīt, ņemot vērā jaunāko pieredzi un pētījumus, kā arī tendences, kādi dzīvnieki tiek turēti nebrīvē. Dzīvnieku iedalījums veidots atkarībā no to bīstamības un iespējas radīt draudus cilvēku veselībai un dzīvībai (tai skaitā sugas spēju pārnēsāt cilvēkiem bīstamas infekcijas slimības). Visi plēsēju kārtas dzīvnieki uzskatāmi par I vai II kategorijas dzīvniekiem, pat ja sarakstā nav minēti (nav minēti tie plēsēji, kas līdz šim oficiāli Latvijā nebrīvē nav tikuši turēti).

2. Bīstamības klašu vispārējs apraksts.

I kategorija - bīstami dzīvnieki:

- a) tiešs kontakts starp šo sugu dzīvniekiem un cilvēkiem nav pieļaujams, jo var radīt tiešus draudus cilvēku veselībai un dzīvībai, radot savainojumus, saindēšanās iespējas u.c.;
- b) šie dzīvnieki jānorobežo no apmeklētājiem, lai nepieļautu nekādas tieša kontakta iespējas.

II kategorija - vidēji bīstami dzīvnieki:

- a) tiešs kontakts starp šo sugu dzīvniekiem un cilvēkiem var radīt savainojumus, slimības, tomēr nerada tiešus draudus dzīvībai;
- b) šie dzīvnieki parastos apstākļos jānorobežo no apmeklētājiem, lai nepieļautu nekādu tiešu kontaktu, tomēr izņēmuma gadījumā iespējams tiešs kontakts, iepriekš izvērtējot visus riskus. Zooloģiskā dārza darbiniekiem jāizvērtē dzīvnieku individuālās īpašības, pirms pieļauj apmeklētāju saskarsmi ar konkrēto dzīvnieku, kā arī jāseko līdzi dzīvnieku un apmeklētāju uzvedībai;
- c) ja dzīvnieks izrāda pazīmes, kas liecina par agresīvu uzvedību, šāds dzīvnieks jātur līdzīgos apstākļos kā I kategorijas dzīvnieks.

III kategorija - pārējie dzīvnieki

Ja suga nav iekļauta I vai II kategorijā, tā automātiski atbilst III kategorijai, tomēr tas nenozīmē, ka šīs sugas dzīvnieki nevar radīt savainojumus vai draudus dzīvībai. Ja šīs kategorijas dzīvnieks izrāda pazīmes, kas liecina par agresīvu uzvedību, šāds dzīvnieks jātur līdzīgos apstākļos kā I kategorijas dzīvnieks.

[↑ Saturs](#)

Zidītāji

<i>Metachirus sp.</i>	Oposumi	II
<i>Metachirops sp.</i>	Oposumi	II
<i>Lutreolina sp.</i>	Oposumi	II
<i>Chironectes sp.</i>	Oposumi	II
<i>Didelphis sp.</i>	Oposumi	II
<i>Trichosurus sp.</i>	Posums	II
<i>Macropus rufus</i>	Ķenguri	I
<i>Macropus giganteus</i>	Ķenguri	I
<i>Macropus fuliginosus</i>	Ķenguri	I
<i>Macropus robustus</i>	Ķenguri	I
<i>Macropus antilopinus</i>	Ķenguri	II
<i>Primates</i>	Primāti (izņemot I kategorijas sugas):	II
<i>Cebus sp.</i>	Kapucīni	I
<i>Alouatta sp.</i>	Bļauri	I
<i>Ateles sp.</i>	Zirneklpērtiķi	I
<i>Brachyteles sp.</i>	Vilnainie zirneklpērtiķi	I
<i>Lagothrix sp.</i>	Pūkpērtiķi	I
<i>Macaca sp.</i>	Makaki	I
<i>Cercocebus sp.</i>	Mangabeji	I
<i>Papio sp.</i>	Paviāni	I
<i>Mandrillus sp.</i>	Mandrili	I
<i>Theropithecus sp.</i>	Geladas	I
<i>Cercopithecus sp.</i>	Mērkaķi	I
<i>Allenopithecus sp.</i>	Allena mērkaķi	I
<i>Erythrocebus sp.</i>	Huzārpērtiķi	I
<i>Colobus sp.</i>	Kolobi	I
<i>Procolobus sp.</i>	Mazie kolobi	I
<i>Pygathrix sp.</i>	Slaidlanguri	I
<i>Nasalis sp.</i>	Gardegunpērtiķi	I
<i>Presbytis sp.</i>	Languri	I
<i>Semnopithecus sp.</i>	Svētie languri	I
<i>Hylobates sp.</i>	Giboni	I
<i>Pongo sp.</i>	Orangutāni	I
<i>Pans sp.</i>	Šimpanzes	I
<i>Gorilla sp.</i>	Gorillas	I
<i>Ratufa sp.</i>	Austrumu milzu vāveres	II
<i>Castor sp.</i>	Bebri	II
<i>Thecurus sp.</i>	Dzeloņcūkas	II
<i>Hystrix sp.</i>	Dzeloņcūkas	II
<i>Atherurus sp.</i>	Dzeloņcūkas	II
<i>Trichys sp.</i>	Dzeloņcūkas	II
<i>Erethizon sp.</i>	Dzeloņcūkas	II
<i>Coendou sp.</i>	Dzeloņcūkas	II
<i>Echinoprocta sp.</i>	Dzeloņcūkas	II

<i>Chaetomys sp.</i>	Dzeloņcūkas	II
<i>Hydrochoerus sp.</i>	Kapibaras	II
<i>Capromys sp.</i>	Hūtijas	II
<i>Plagiodontia sp.</i>	Hūtijas	II
<i>Myocastor sp.</i>	Nutrijas	II
<i>Canis sp.</i>	Suņu ģints (vilki, šakāļi, kojoti u.c., izņemot mājas suni)	I
<i>Alopex sp.</i>	Polārlapsas	II
<i>Vulpes sp.</i>	Lapsas	II
<i>Dusicyon sp.</i>	Foklendū vilki	I
<i>Nyctereutes sp.</i>	Jenotsuņi	II
<i>Chrysocyon sp.</i>	Krēpjvilki	I
<i>Cuon sp.</i>	Sarkanie suņi	II
<i>Lycaon sp.</i>	Hiēnsuņi	I
<i>Otocyon sp.</i>	Lielausu lapsas	II
<i>Ursidae</i>	Visas lāču dzimtas sugas	I
<i>Bassariscus sp.</i>	Kakomieliji	II
<i>Procyon sp.</i>	Jenoti	II
<i>Nasua sp.</i>	Degunlācīši	II
<i>Nasuella sp.</i>	Kalnu degunlācīši	II
<i>Potos sp.</i>	Kinkažu	II
<i>Bassaricyon sp.</i>	Olingi	II
<i>Ailurus sp.</i>	Mazās pandas	II
<i>Mustela sp.</i>	Zebiekstes, seski, sermuļi	II
<i>Vormela sp.</i>	Lāsumainie seski	II
<i>Martes sp.</i>	Caunas	II
<i>Ictonyx sp.</i>	Svītrainie seski	II
<i>Poecilictis sp.</i>	Svītrainie seski	II
<i>Gulo gulo</i>	Tiņi	I
<i>Mellivora capensis</i>	Medusāpši	I
<i>Meles sp.</i>	Āpši	II
<i>Taxidea sp.</i>	Amerikas āpši	II
<i>Mephitis sp.</i>	Svītrainie skunksi	II
<i>Spilogale sp.</i>	Plankumainie skunksi	II
<i>Conepatus sp.</i>	Skunksi	II
<i>Lutra sp.</i>	Ūdri	I
<i>Pteronura sp.</i>	Dižūdri	I
<i>Aonyx sp.</i>	Īsnagu ūdri	I
<i>Enhydra sp.</i>	Jūrasūdri	I
<i>Viverridae</i>	Visi Viveru dzimtas dzīvnieki (civetas, surikāti, mangusti u.c.), izņemot I kategorijas sugas:	II
<i>Cryptoprocta sp.</i>	Fossa	I
<i>Proteles sp.</i>	Zemesvilki	II
<i>Crocuta crocuta</i>	Plankumainās hiēnas	I

<i>Hyaena sp.</i>	Hiēnas	I
<i>Felis concolor</i>	Pumas	I
<i>Felis sp.</i>	Savvaļas kaķi (meža kaķi, lūši u.c.)	I
<i>Panthera sp.</i>	Lauvas, tīģeri, leopardi, jaguāri, u.c.	I
<i>Neofelis sp.</i>	Dūmakainais leopardis	I
<i>Acinonyx jubatus</i>	Gepards	I
<i>Otariidae</i>	Ausroņu dzimta (jūras lauvas, kotiki)	I
<i>Odobenus rosmarus</i>	Valzirgs	I
<i>Phocidae</i>	Roņu dzimta (roņi, mūkuroņi, jūrasziloņi)	I
<i>Procaviidae</i>	Damanu dzimta (damani)	II
<i>Elephantidae</i>	Ziloņu dzimta (ziloņi)	I
<i>Equus sp.</i>	Savvaļas zirgi, zebas, ēzeļi	I
<i>Tapirus sp.</i>	Tapīri	II
<i>Rhinocerotidae</i>	Degunradžu dzimta (degunradži)	I
<i>Potamochoerus sp.</i>	Āfrikas mežacūkas	I
<i>Sus sp.</i>	Mežacūkas	I
<i>Phacochoerus sp.</i>	Kārcūkas	I
<i>Hylochoerus meinertzhageni</i>	Milzu mežacūkas	I
<i>Babirusa sp.</i>	Babirusa cūkas	I
<i>Tayassu pecari</i>	Apkakles pekari	I
<i>Catagonus wagneri</i>	Dienvidamerikas pekari	I
<i>Hippopotamus amphibius</i>	Nīlzirgi	I
<i>Choeropsis liberiensis</i>	Pundurnīlzirgi	I
<i>Lama guanicoe</i>	Gvanako	II
<i>Lama glama</i>	Lamas	II
<i>Vicugna sp.</i>	Vikuņas, alpakas	II
<i>Camelus sp.</i>	Kamieļi	I
<i>Cervus sp.</i>	Brieži	I
<i>Elaphurus davidianus</i>	Dāvida brieži	I
<i>Alces alces</i>	Aļņi	I
<i>Dama dama</i>	Dambrieži	II
<i>Rangifer tarandus</i>	Ziemeļbrieži	I
<i>Odocoileus sp.</i>	Amerikas brieži	II
<i>Blastocerus dichotomus</i>	Purva brieži	II
<i>Ozotoceros bezoarticus</i>	Pampu brieži	II
<i>Hippocamelus sp.</i>	Andu brieži	II
<i>Mazama sp.</i>	Mazamas	II
<i>Capreolus sp.</i>	Stirnas	II
<i>Okapia johnstoni</i>	Okapi	II
<i>Giraffa camelopardalis</i>	Žirafes	I

<i>Antilocapra americana</i>	Ziemeļamerikas antilokapas	II
<i>Tragelaphus sp.</i>	Vītņragantilopes (izņemot mātītes, mazuļus, kas atbilst II kat.)	I
<i>Taurotragus sp.</i>	Dižantilopes	I
<i>Boselaphus tragocamelus</i>	Indijas antilopes	II
<i>Tetracerus quadricornis</i>	Indijas četragantilopes	II
<i>Bubalus sp.</i>	Bifeļi	I
<i>Bos sp.</i>	Vērši	I
<i>Synceros caffer</i>	Āfrikas bifeļi	I
<i>Bison sp.</i>	Bizoņi	I
<i>Kobus sp.</i>	Ūdensāži (izņemot mātītes, mazuļus, kas atbilst II kat.)	I
<i>Cephalophus sp.</i>	Dukeri	II
<i>Sylvicapra grimmia</i>	Krūmu dukeri	II
<i>Redunca sp.</i>	Niedru buki	II
<i>Pelea capreolus</i>	Antilopes	II
<i>Hippotragus sp.</i>	Antilopes (izņemot mātītes, mazuļus, kas atbilst II kat.)	I
<i>Oryx sp.</i>	Antilopes	I
<i>Addax nasomaculatus</i>	Sahāras zobenragantilope	II
<i>Connochaetes sp.</i>	Antilopes, gnu	I
<i>Alcelaphus sp.</i>	Vēršantilopes	I
<i>Damaliscus sp.</i>	Bontboki	II
<i>Aepyceros melampus</i>	Impalas	II
<i>Antilope cervicapra</i>	Indijas antilope garna	II
<i>Antidorcas marsupialis</i>	Dienvīdāfrikas gazele	II
<i>Litocranius walleri</i>	Gerenuki	II
<i>Ammodorcas clarkei</i>	Dibatagi	II
<i>Gazella sp.</i>	Gazeles	II
<i>Procapra sp.</i>	Stepju gazeles	II
<i>Pantholops hodgsonii</i>	Tibetas antilopes	II
<i>Saiga sp.</i>	Saigas	II
<i>Nemorhaedus sp.</i>	Gorali	II
<i>Capricornis sp.</i>	Gorali	II
<i>Oreamnos americanus</i>	Ziemeļamerikas kalnu kazas	II
<i>Rupicapra sp.</i>	Kalnu kazas, ģemzes	II
<i>Ovibos moschatus</i>	Muskusvērši	I
<i>Budorcas taxicolor</i>	Takini	II
<i>Hemitragus jemlahicus</i>	Himalaju kazas	I
<i>Capra sp.</i>	Savvaļas kazas (izņemot mātītes, mazuļus, kas atbilst II kat.)	I

	kat.)	
<i>Ammotragus lervia</i>	Krēpjaitas	I
<i>Pseudois sp.</i>	Zilās aitas	II
<i>Ovis sp.</i>	Savvaļas aitas, piem., argali, (maza izmēra sugas, piem., mufloni, atbilst II kat.	I

[↑ Saturs](#)

Putni

<i>Struthio camelus</i>	Āfrikas strauss	I
<i>Rheidae</i>	Nandu dzimta (nandu)	II
<i>Casuarius sp.</i>	Kazuāri	I
<i>Dromaius novaehollandiae</i>	Emu	II
<i>Pelecanus sp.</i>	Pelikāni	II
<i>Ardea sp.</i>	Gārņi – ieknābšanas risks	II
<i>Egretta alba</i>	Sudrabgārņi	II
<i>Ciconiidae</i>	Stārķu dzimta (stārķi, jabiru, marabu u.c.) – ieknābšanas risks	II
<i>Anhimidae</i>	Kliedzējzosu dzimta	II
<i>Cathartidae</i>	Amerikas grifu dzimta (Andu un Kalifornijas kondors atbilst I kat.)	II
<i>Pandion haliaetus</i>	Zivjērglis	II
<i>Accipitridae</i>	Visas vanagu dzimtas sugas (vanagi, ērgļi, klijāni, lijas, klijas u.c.), izņemot tās, kas minētas I kat.:	II
<i>Gyps sp.</i>	Grifi	I
<i>Aegypius monachus</i>	Melnie grifi	I
<i>Torgos tracheliotos</i>	Grifi	I
<i>Harpia harpyja</i>	Harpija ērgļi	I
<i>Harpypsis novaeguineae</i>	Jaungvinejas ērgļi	I
<i>Pithecophaga jefferyi</i>	Filipīnu ērgļi	I
<i>Stephanoaetus sp.</i>	Vainagērgļi	I
<i>Polemaetus bellicosus</i>	Marsa ērgļi	I
<i>Sagittarius serpentarius</i>	Sekretārputni	II
<i>Falconidae</i>	Piekūnu dzimta (piekūni)	II
<i>Grus sp.</i>	Dzērves – ieknābšanas risks	II
<i>Anthropoides sp.</i>	Mazās dzērves – ieknābšanas risks	II
<i>Balearica sp.</i>	Vainagdzērves – ieknābšanas risks	II
<i>Ardeotis sp.</i>	Lielās sīgas	II
<i>Chlamydotis sp.</i>	Sīgas	II
<i>Stercorariidae</i>	Klijkaiju dzimta (klijkaijas)	II
<i>Probosciger aterrimus</i>	Palmu kakadu	II

<i>Calyptorhynchus sp.</i>	Kakadu	II
<i>Callocephalon fimbriatum</i>	Kakadu	II
<i>Eolophus roseicapillus</i>	Rozā kakadu	II
<i>Cacatua sp.</i>	Kakadu	II
<i>Coracopsis sp.</i>	Papagaiļi	II
<i>Psittacus sp.</i>	Papagaiļi	II
<i>Anodorhynchus sp.</i>	Papagaiļi	II
<i>Cyanopsitta spixii</i>	Aras	II
<i>Ara sp.</i>	Aras	II
<i>Amazona sp.</i>	Amazonas	II
<i>Tyto sp.</i>	Plīvurpūces	II
<i>Phodilus badius</i>	Austrumu brūnās plīvurpūces	II
<i>Strigidae</i>	Visas pūču dzimtas sugas (pūces, apogi), izņemot I kat. iekļautās:	II
<i>Bubo sp.</i>	Ūpji	I
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Vakarlēpji	II
<i>Bucerotidae</i>	Visas degunragputņu dzimtas sugas (degunragputni), izņemot I kat. iekļautās:	II
<i>Bucorvus sp.</i>	Zemes degunragputni	I
<i>Corvus corax</i>	Kraukļi	II

[↑ Saturs](#)

Rāpuļi

<i>Chelus fimbriatus</i>	Mata mata bruņurupuči	II
<i>Batrachemys sp.</i>	Bruņurupuči	II
<i>Elseya sp.</i>	Bruņurupuči	II
<i>Chelydra sp.</i>	Bruņurupuči	I
<i>Macrolemys sp.</i>	Bruņurupuči	I
<i>Testudo spp.</i>	Sauszemes bruņurupuči, kuru karapakss pārsniedz 30 cm garumu	II
<i>Carettochelys insculpta</i>	Cūkurna bruņurupuči	II
<i>Lissemys sp.</i>	Mīkstbruņurupuči	II
<i>Cyclanorbis sp.</i>	Mīkstbruņurupuči	II
<i>Cycloderma sp.</i>	Mīkstbruņurupuči	II
<i>Chitra sp.</i>	Mīkstbruņurupuči	II
<i>Pelochelys sp.</i>	Mīkstbruņurupuči	II
<i>Dogania subplana</i>	Mīkstbruņurupuči	II
<i>Trionyx sp.</i>	Mīkstbruņurupuči	II
<i>Crocodylidae</i>	Visas krokodilu kārtas sugas	I
<i>Varanus salvator</i>	Varāni	II
<i>Varanus niloticus</i>	Nīlas varāni	II
<i>Varanus exanthematicus</i>	Varāni	II
<i>Varanus komodoensis</i>	Komodo varāni	I
<i>Varanus bengalensis</i>	Bengālijas varāni	II
<i>Varanus varius</i>	Varāni	II
<i>Varanus giganteus</i>	Varāni	II
<i>Varanus indicus</i>	Indijas varāni	II
<i>Heloderma sp.</i>	Indeskīrzakas – saindēšanās risks	I
<i>Boidae</i>	Visi žņaudzējčūsku dzimtas sugu īpatņi (pitoni, boas), kuru garums pārsniedz 3m (pārējie īpatņi iekļauti II kat.)	I
<i>Rhabdophis sp.</i>	Zalkši – saindēšanās risks	I
<i>Thrasops sp.</i>	Zalkši	II
<i>Hydrodynastes gigas</i>	Brazīlijas ūdenszalkši	II
<i>Spilotes pullatus</i>	Zalkši	II
<i>Homalopsis sp.</i>	Ūdenszalkši	II
<i>Cerberus sp.</i>	Ūdenszalkši	II
<i>Enhydris sp.</i>	Zalkši	II
<i>Boiga sp.</i>	Visas Boigas ģints sugas, izņemot tās, kas iekļautas I kat.	II
<i>Boiga dendrophila</i>	Boigas – saindēšanās	I

	risks	
<i>Boiga irregularis</i>	Boigas – saindēšanās risks	I
<i>Eteirodipsas sp.</i>	Zalkši	II
<i>Telescopus sp.</i>	Zalkši	II
<i>Macroprotodon sp.</i>	Zalkši	II
<i>Leptodeira sp.</i>	Zalkši	II
<i>Oxyrhopus sp.</i>	Zalkši	II
<i>Clelia sp.</i>	Zalkši – saindēšanās risks	I
<i>Ahaetulla sp.</i>	Zalkši	II
<i>Thelotornis sp.</i>	Zalkši	II
<i>Mapolon sp.</i>	Zalkši – saindēšanās risks	I
<i>Phylodryas olfersii</i>	Zalkši – saindēšanās risks	I
<i>Psammophis sp.</i>	Zalkši	II
<i>Dispholidus typus</i>	Zalkši – saindēšanās risks	I
<i>Ophiophagus hannah</i>	Koraļkobras – saindēšanās risks	I
<i>Naja sp.</i>	Kobras – saindēšanās risks	I
<i>Hemachatus haemachatus</i>	Kobras – saindēšanās risks	I
<i>Pseudohaje sp.</i>	Kobras – saindēšanās risks	I
<i>Walterinnesia sp.</i>	Tuksneša čūskas – saindēšanās risks	I
<i>Aspidelaps sp.</i>	Vairogpurnes – saindēšanās risks	I
<i>Elaps sp.</i>	Kobras – saindēšanās risks	I
<i>Elapsoidea sp.</i>	Kobras – saindēšanās risks	I
<i>Boulengerina sp.</i>	Kobras – saindēšanās risks	I
<i>Dendroaspis sp.</i>	Mambas – saindēšanās risks	I
<i>Bungarus sp.</i>	Kobras – saindēšanās risks	I
<i>Callophis sp.</i>	Koraļčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Maticora sp.</i>	Koraļčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Micrurus sp.</i>	Koraļčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Micruroides sp.</i>	Koraļčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Leptomicrurus sp.</i>	Koraļčūskas –	I

	saindēšanās risks	
<i>Oxyuranus sp.</i>	Taipani – saindēšanās risks	I
<i>Acanthophis sp.</i>	Austrālijas čūskas – saindēšanās risks	I
<i>Notechis sp.</i>	Austrālijas čūskas – saindēšanās risks	I
<i>Pseudechis sp.</i>	Austrālijas čūskas – saindēšanās risks	I
<i>Demansia sp.</i>	Austrālijas čūskas – saindēšanās risks	I
<i>Denisonia sp.</i>	Austrālijas čūskas – saindēšanās risks	I
<i>Laticauda sp.</i>	Jūrasčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Aipysurus sp.</i>	Jūrasčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Emydocephalus sp.</i>	Jūrasčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Hydrophis sp.</i>	Jūrasčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Enhydrina sp.</i>	Jūrasčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Lapemis hardwickii</i>	Jūrasčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Pelamis platura</i>	Jūrasčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Microcephalophis sp.</i>	Jūrasčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Vipera sp.</i>	Odzes – saindēšanās risks	I
<i>Azemiops feae</i>	Feas odzes – saindēšanās risks	I
<i>Echis sp.</i>	Odzes – saindēšanās risks	I
<i>Eristicophis macmahonii</i>	Odzes – saindēšanās risks	I
<i>Pseudocerastes sp.</i>	Odzes – saindēšanās risks	I
<i>Cerastes sp.</i>	Odzes – saindēšanās risks	I
<i>Bitis arietans</i>	Odzes – saindēšanās risks	I
<i>Atheris sp.</i>	Krūmu odzes – saindēšanās risks	I
<i>Causus sp.</i>	Odzes – saindēšanās risks	I
<i>Atractaspis sp.</i>	Odzes – saindēšanās risks	I
<i>Crotalus sp.</i>	Klaburčūskas –	I

	saindēšanās risks	
<i>Sistrurus sp.</i>	Klaburčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Bothrops sp.</i>	Šķēpgalvas čūskas – saindēšanās risks	I
<i>Trimeresurus sp.</i>	Šķēpgalvas čūskas – saindēšanās risks	I
<i>Lachesis sp.</i>	Klaburčūskas – saindēšanās risks	I
<i>Agkistrodon sp.</i>	Klaburčūskas – saindēšanās risks	I

[↑ Saturs](#)

Abinieki

<i>Dendrobatidae</i>	Visas raibvaržu dzimtas sugas, izņemot tās, kas minētas I kat.:	II
<i>Phyllobates aurotaenia</i>	Indesvarde – saindēšanās risks	I
<i>Phyllobates bicolor</i>	Indesvarde – saindēšanās risks	I
<i>Phyllobates terribilis</i>	Zeltainā indesvarde – saindēšanās risks	I

Zivis

<i>Serrasalmus sp.</i>	Piranjas	II
<i>Scorpaenidae</i>	Visas skorpionzivju dzimtas sugas – saindēšanās risks	I
<i>Synanceidae</i>	Visas akmenszivju dzimtas sugas – saindēšanās risks	I
<i>Trachinidae</i>	Visas drakonzivju dzimtas sugas	II
<i>Elasmobranchii</i>	Haizivis un rajas	I

Bezmugurkaulnieki

<i>Latrodectus sp.</i>	Zirnekļi – saindēšanās risks	I
<i>Loxosceles sp.</i>	Zirnekļi – saindēšanās risks	I
<i>Lycosa raptorica</i>	Zirnekļi – saindēšanās risks	I
<i>Atrax sp.</i>	Zirnekļi –	I

	saindēšanās risks	
<i>Phoneutria sp.</i>	Zirnekļi – saindēšanās risks	I
<i>Theraphosidae</i>	Visas putnu zirnekļu dzimtas sugas	II
<i>Buthidae</i>	Visi šīs dzimtas skorpioni – saindēšanās risks	I
<i>Hemiscorpius lepturus</i>	Skorpioni – saindēšanās risks	I
<i>Scorpio maurus</i>	Skorpioni – saindēšanās risks	I

[↑ Saturs](#)